

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010.

Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 21. februārī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Anita Rodiņa, tiesneši Veronika Krūmiņa un Mārtiņš Mits, kolēģijas sēdē izskatījusi [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (ieteikums Nr. 18/2025),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 13. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 109. pantam un spēkā neesošu no pieņemšanas brīža.

2. Apstrīdētā norma paredz noteikumus, kas ņemami vērā valsts vecuma pensijas aprēķināšanai pārejas periodā, kad pensija tiek aprēķināta saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” 12. panta pirmās daļas noteikumiem, kā arī šādas pensijas aprēķināšanas formulu.

Saskaņā ar apstrīdēto normu apdrošināšanas periods līdz 1995. gadam (ieskaitot) tiek kreditēts ar sākuma kapitālu (Ks), ko var palielināt ar turpmākām iemaksām saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” 12. panta pirmās daļas noteikumiem:

$$K_s = V_i \times A_s \times 0.2$$

A_s – apdrošināšanas stāžs par periodu līdz 1995. gadam (ieskaitot),

V_i – gada vidējā apdrošināšanas iemaksu alga, kas ar 1997. gadu, ņemot vērā pensijas kapitāla gada pieaugumu, ir piemērojama 1996. gada iemaksu algu līmenim.

Apstrīdētā norma arī noteic, ka vidējā apdrošināšanas iemaksu alga nosakāma atkarībā no pensijā aiziešanas laika. Aizejot pensijā 2000. gadā un turpmākajos gados – Vi ir apdrošinātās personas 48 mēnešu vidējā apdrošināšanas iemaksu alga laika periodā no 1996. gada līdz 2000. gadam. Ja šajā periodā apdrošināšanas iemaksas ir veiktas mazāk par 48 mēnešiem, vidējā apdrošināšanas iemaksu alga nosakāma, dalot apdrošināšanas iemaksu algu summu ar 48.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija vērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normas atbilstība Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Pieteikuma iesniedzēja ir pensionāre, kuras kopējais apdrošināšanas stāžs šobrīd ir 48 gadi, no kuriem 20 gadi ir par periodu līdz 1995. gadam (ieskaitot). Pieteikuma iesniedzēja 2021. gadā vērsās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – VSAA), lūdzot piešķirt viņai valsts vecuma pensiju. VSAA, citstarp pamatojoties uz apstrīdēto normu, pieņēma lēmumu piešķirt Pieteikuma iesniedzējai valsts vecuma pensiju un aprēķināja tās apmēru. Savukārt 2024. gadā Pieteikuma iesniedzēja vērsās VSAA ar lūgumu pārrēķināt viņai izmaksājamo valsts vecuma pensiju saistībā ar uzkrāto pensijas kapitālu periodā pēc pensijas piešķiršanas vai pārrēķināšanas. VSAA, pamatojoties uz Pieteikuma iesniedzējas lūgumu, pārrēķināja viņai izmaksājamo valsts vecuma pensijas apmēru.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētajā normā ietvertie noteikumi un formula valsts vecuma pensijas aprēķināšanai par periodu līdz 1995. gadam ir netaisnīga, jo tajā tiek ņemtas vērā tikai normā uzskaitītajos gados veiktās apdrošināšanas iemaksas, bet nevis visā šajā laika posmā veiktās iemaksas. Pieteikuma iesniedzējas gadījumā apstrīdētajā normā uzskaitītajos gados veiktās apdrošināšanas iemaksas objektīvu apsvērumu dēļ esot bijušas nelielas, tāpēc esot nesamērīgi, ka tās ietekmē valsts vecuma pensijas apmēru par 20 gadu ilgu laika posmu. Tādējādi esot aizskartas viņai Satversmes 109. pantā ietvertās pamattiesības.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai, ja tā ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Likuma „Par valsts pensijām” 29. pants nosaka, ka VSAA izdotos administratīvos aktus vai faktisko rīcību persona var apstrīdēt, mēneša laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās dienas iesniedzot iesniegumu VSAA direktoram. Savukārt direktora lēmumu var pārsūdzēt tiesā mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas. Tādējādi VSAA lēmumi par valsts vecuma pensijām, tostarp lēmumi par šo pensiju pārrēķinu, ir apstrīdami un pārsūdzami Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Taču Satversmes tiesa ir atzinusi, ka subsidiaritātes principa ievērošanai nepieciešams izsmelt reālās un efektīvās iespējas aizstāvēt aizskartās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 14. punktu*). Minētā atziņa nozīmē to, ka pastāv reāla iespēja ar konkrēto tiesību aizsardzības līdzekli panākt tādu materiāltiesisku rezultātu, kas novērs personas pamattiesību aizskārumu. Ja imperatīva norma ir formulēta nepārprotami, pieteikuma iesniedzējs atrodas šīs normas tvērumam tipiskā situācijā un nav šaubu par normas piemērošanu konkrētajā gadījumā, Satversmes tiesas likums neprasa izsmelt tādas formāli pastāvošas iespējas pārsūdzēt administratīvu aktu, kuru izmantošanas rezultātā acīmredzami nav sagaidāms personai labvēlīgs lēmums (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 24. oktobra sprieduma lietā Nr. 2012-23-01 14. punktu*).

Apstrīdētā norma ir imperatīva, skaidri formulēta, un Pieteikuma iesniedzēja atrodas šīs normas tvērumam tipiskā situācijā. Tāpat nav šaubu par apstrīdētās normas piemērošanu konkrētajā gadījumā. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējai nav reālu un efektīvu iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā noteiktajām prasībām.

7. Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrais teikums nosaka: „Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Apstrīdētā norma paredz noteikumus un formulu, kas piemērojama valsts vecuma pensijas aprēķināšanai pārejas periodā. Minētā norma neparedz atšķirīgus noteikumus vai formulu, kas būtu piemērojama gadījumos, kad valsts vecuma pensija tiek pārrēķināta pēc pensijas piešķiršanas. Arī no pieteikuma ir secināms, ka Pieteikuma iesniedzējas ieskatā tieši apstrīdētajā normā paredzētie noteikumi un formula valsts vecuma pensijas aprēķināšanai pārejas periodā, bet nevis vēlāk veiktais pensijas pārrēķins, ir bijis netaisnīgs.

VSAA lēmums, ar kuru piešķirta un aprēķināta Pieteikuma iesniedzējai izmaksājamā valsts vecuma pensija, pieņemts [datums]. Pieteikums iesniegts 2025. gada 25. janvārī. Līdz ar to sešu mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesai nav ievērots un pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrā teikuma prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 18/2025).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Anita Rodiņa